др *Владимир* БОРАНИЈАШЕВИЋ*

др *Слободанка* КОВАЧЕВИЋ – ПЕРИЋ**

ПОСТУПАК ИЗВРШЕЊА РАДИ ВРАЋАЊА ЗАПОСЛЕНОГ НА РАД

Резиме

Враћање запосленог на рад представља једно од законом регулисаних средстава извршења ради принудног остваривања неновчаног потраживања извршног повериоца. У ситуацији када запослени располаже извршном исправом на основу које је послодавац дужан да га врати на рад или распореди на одговарајуће радно место а послодавац није поступио по одлуци суда, постоји потреба за принудним извршењем и тада запослени, као извршни поверилац, покреће поступак извршења ради враћања на рад. Аутори у раду анализирају специфичности овог посебног поступка извршења који је у искључивој надлежности извршног суда који одређује и спроводи принудно извршење. Пажња је у раду посвећена специфичној садржини решења о извршењу које суд доноси и начину спровођења извршења које се састоји у новчаном кажњавању послодавца и одговорног лица послодавца све док не поступе по налогу суда садржаном у решењу о извршењу – док не врате запосленог на рад или га распореде на одређене послове. У раду су анализирани и услови под којима суд у току спровођења извршења може донети решење које има дејство решења о извршењу, којим се послодавцу налаже да намири потраживање извршног повериоца по основу накнаде изгубљене зараде и којим се одређују средство и предмет извршења у случају да послодавац у року то не учини.

Кључне речи: *право на рад, враћање на рад, извршни суд, спровођење извршења, накнада изгубљене зараде.*

---

* Редовни професор Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

** Ванредни професор Правног факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

I Уводна разматрања

Право на рад представља једно од основних људских права које је загарантовано Уставом Републике Србије.[1] Уставом је прописано да свако има право на слободан избор рада, да су свима под једнаким условима доступна сва радна места и прописани су посебни модалитети права на рад.[2] Како у пракси врло често долази до повреде права на рад, до његовог угрожавања или ускраћивања, неопходно је да постоје механизми којима се ово фундаментално људско право штити. Механизми правне заштите права на рад и права у вези са радом предмет су и одредаба Закона о раду Републике Србије[3] и Закона о парничном поступку Републике Србије.[4]

Питање заштите права на основу незаконитог престанка радног односа, које је у вези са централном темом овог рада, регулисано је одредбама ЗОР. Под рубрумом „Правне последице незаконитог престанка радног односа“,[5] у одредби из чл. 191. ст. 1. ЗОР, законодавац прописује да ће суд, на захтев запосленог, одлучити да се запослени врати на рад[6] у случају да је у току поступка утврдио да је запосленом престао радни однос без правног основа.[7] То фактички значи да је запослени који сма-

1 Устав Републике Србије – Устав, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

2 Према одредби из чл. 60. ст. 4. Устава „свако има право на поштовање достојанства своје личности на раду, безбедне и здраве услове рада, потребну заштиту на раду, ограничено радно време, дневни и недељни одмор, плаћени годишњи одмор, правичну накнаду за рад и на правну заштиту за случај престанка радног односа“ и нико се тих права не може одрећи.

3 Закон о раду – ЗОР, *Службени гласник РС*, бр. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – одлука УС и 113/2017.

4 Закон о парничном поступку – ЗПП, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 - одлука УС и 55/2014.

5 Ранији наслов „незаконити отказ“ промењен је новелама ЗОР-а из 2014 године.

6 Враћање на рад само је једна од правних последица незаконитог престанка радног односа. Остале последице су накнада штете и уплата припадајућих доприноса за обавезно социјално осигурање за период у коме запослени није радио. Детаљније у: Горан Обрадовић, Слободанка Ковачевић-Перић, „Новчана накнада нематеријалне штете због незаконитог отказа“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 67/2014, 203.

7 Поступање суда ће бити различито, у зависности од захтева запосленог, односно послодавца. Наиме, уколико запослени не захтева да се врати на рад, суд ће на захтев запосленог наложити послодавцу да му исплати накнаду штете у износу од највише 18 зарада запосленог, у зависности од времена проведеног у радном односу код послодавца, година живота запосленог и броја издржаваних чланова породице. ЗОР, чл. 191 ст. 5. С друге стране, иако је суд у току поступка утврдио да је запосленом престао радни однос без правног основа, послодавац може у току поступка да докаже да постоје околности које оправдано указују да наставак радног односа није могућ и тада ће суд одбити захтев запосленог да се врати на рад

тра да му је послодавац или надлежни орган послодавца решењем или фактичком радњом ускратио право на рад дужан да се обрати суду и затражи судску заштиту свог повређеног права, уколико се определио за овај облик његове заштите.[8]

Запослени је дужан да поступак у парницама из радних односа покрене у законом прописаном року. Рок за покретање поступка је 60 дана од дана достављања решења којим је повређено право запосленог односно од дана сазнања за повреду права[9] и рок је материјалноправни, субјективни и преклузиван.[10] Пошто запослени покрене поступак пред судом, суд у поступку у парницама из радних односа, након што утврди да је дошло до повреде права запосленог, доноси пресуду којом послодавцу налаже да запосленог коме је радни однос престао без правног основа, врати на рад или распореди на одређене послове.[11] У основној класификацији пресуда према садржини правне заштите, пресуда коју суд доноси је кондемнаторне правне природе јер се послодавцу налаже испуњење одређене чинидбе – враћање запосленог на рад.

Само доношење ове пресуде, међутим, није и гаранција да ће послодавац поступити по налогу суда и вратити запосленог на рад у

али ће му досудити накнаду штете у двоструком износу од износа предвиђеног за случај да не жели да се врати на рад. Детаљније у: Слободанка Ковачевић-Перић, „Незаконит престанак радног односа: правне последице пресуде у радном спору“, *Тематски зборник радова Начела добре владавине – начело начело правне сигурности и начело правичности*, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2016, 420-423. Притом, треба констатовати да накнада штете у оба случаја не искључује право запосленог на изгубљену зараду за период у коме није радио. У том смислу: и: Г. Обрадовић, С. Ковачевић-Перић, 205.

8 Судска заштита само је један од механизама заштите права на рад. Ради заштите појединачних права из радног односа запослени може да се обрати органима послодавца у поступку интерне заштите, инспекцији рада у поступку управне заштите, арбитру и посебној арбитражи за радне спорове преко и у оквиру Агенције за мирно решавање радних спорова у поступку арбитражне заштите, као и Заштитнику грађана, Поверенику за информације од јавног значаја и за заштиту података о личности и Поверенику за заштиту равноправности у поступку квазисудке заштите. Тако: С. Ковачевић-Перић,. 416; Слободанка Ковачевић-Перић, Владимир Боранијашевић, „Арбитража за радне спорове“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2017, 645-646.

9 ЗОР, чл. 195 ст. 2.

10 Тако: Гордана Станковић, *Грађанско процесно право, прва свеска, парнично процесно право*, Мегатренд универзитет, Београд, 2013, 559.

11 Поред враћања на рад, суд послодавцу налаже и да запосленом исплати накнаду штете и уплати припадајуће доприносе за обавезно социјално осигурање за период у коме запослени није радио.

парицином року који је наведен у пресуди.[12] Послодавац је дужан да предузме фактичке и правне радње како би у парицином року омогућио запосленом да се врати на рад и укључи у процес рада.[13] Непоступање послодавца по налогу суда садржаном у пресуди у добровољном року за испуњење чинидбе, доводи до потребе за принудним извршењем.

II Поступак извршења ради враћања запосленог на рад

По правилима поступка извршења, као облика грађанскоправне заштите, поступа се у случају да постоји потреба за принудним остваривањем потраживања извршног повериоца. У случају да извршни дужник није добровољно поступио по налогу суда садржаном у диспозитиву кондемнаторне пресуде, извршни поверилац има право да покрене поступак извршења ради намирења свог потраживања. У поступку спровођења извршења ради намирења потраживања извршног повериоца користе се различита средства извршења која су предвиђена и регулисана одредбма Закона о извршењу и обезбеђењу Републике Србије.[14] Једно од регулисаних средстава извршења ради остваривања неновчаног потраживања[15] извршног повериоца је и враћање запосленог на рад, које је и непосредни предмет овог рада. Одредбама ЗИО предвиђена су специфична правила по којима се поступа у поступку извршења ради враћања запосленог на рад.

До поступка извршења ради враћања запосленог на рад долази у случају да извршни поверилац располаже извршном исправом на основу које је послодавац дужан да га врати на рад или распореди на одговарајуће радно место а послодавац није поступио по одлуци суда. Дужност је послодавца да спроведе одлуку суда о враћању запосленог на рад или распоређивању на одређене послове, доносећи неопходне одговарајуће

12 Према дикцији законодавца, у поступку у парницама из радних односа, а нарочито приликом одређивања рокова и рочишта, суд посебно води рачуна о потреби хитног решавања радних спорова. ЗПП, чл. 438. У том смислу, и парициони рок у овом посебном парничном поступку је краћи у односу на правила опште парничне процедуре и износи 8 дана. ЗПП, чл. 440 ст. 1.

13 Видети: Зоран Ваван, „Извршење судских одлука о реинтеграцији запослених“, *Правни живот*, бр. 12/2017, 217-218.

14 Закон о извршењу и обезбеђењу - ЗИО, *Службени гласник РС*, бр. 106/2015, 106/2016 - аутентично тумачење и 113/2017 - аутентично тумачење.

15 Сва средства извршења класификована су на средства извршења ради остваривања новчаног потраживања извршног повериоца и средства извршења ради остваривања неновчаног потраживања извршног повериоца.

одлуке и у року који је одређен судском одлуком.[16] Међутим, када послодавац не донесе одлуку о враћању на рад или распоређивању на одговарајуће радно место, настала је потреба за принудним извршењем и запослени, као извршни поверилац, има право да покрене поступак извршења код месно надлежног суда.

1. Надлежност суда

Поступак извршења ради враћања запосленог на рад је у искључивој надлежности суда. Суд је надлежан и за одређивање извршења и за спровођење извршења ради враћања запосленог на рад. Поступак извршења ради враћања запосленог на рад је и у време важења претходног закона[17] у области извршне судске процедуре био у искључивој надлежности суда, иако су управо његовим одредбама у наш правни систем уведени приватни (сада јавни) извршитељи који су, према закону, били надлежни да спроводе извршење у великом броју поступака извршења.[18]

Према ЗИО, за одлучивање о предлогу за извршење и спровођење извршења ради враћања запосленог на рад, месно је надлежан и суд на чијем подручју се налази седиште послодавца.[19] Очигледно је да законодавац предвиђа изборну месну надлежност јер је поред опште месно надлежног суда надлежан и суд на чијем се подручју налази седиште послодавца. Поједини аутори износе критике на рачун ове одредбе сматрајући да је ова одредба бесмислена, имајући у виду да је послодавац уједно и извршни дужник те да извршни поверилац и нема између чега да бира

16 Тако: Гордана Станковић, Владимир Боранијашевић, *Право извршења и право обезбеђења*, прво издање, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2017, 287.

17 Видети: чл. 3 ст. 2. Закона о извршењу и обезбеђењу из 2011. године – ЗИО 2011, *Службени гласник РС*, бр. 31/2011, 99/2011 - др. закон, 109/2013 - одлука УС, 55/2014 и 139/2014.

18 Према тада важећим законским нормама, од воље извршног повериоца је зависило да ли ће извршење спроводити судски или јавни (тада приватни) извршитељ, јер је он био дужан да у предлогу за извршење означи да ли ће извршење спроводити судски или приватни извршитељ (ЗИО 2011, чл. 35 ст. 6), осим у извршним процесним стварима које су и тада биле у искључивој надлежности суда. Важећи ЗИО изричито прописује у којим извршним процесним стварима извршење спроводи суд а у којима јавни извршитељ и на тај начин су укинути паралелан систем спровођења извршења и систем алтернативне надлежности у поступку спровођења извршења. Детаљно о томе: Владимир Боранијашевић, *Јавноизвршитељско право*, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица, 2017, 16.

19 ЗИО, чл. 381.

јер су општа и изборна месна надлежност у том случају увек идентичне.[20] Међутим, констатујући да се ради о незаменљивој радњи послодавца, аутори сматрају да извршни поверилац може да бира између суда опште месне надлежности и надлежности суда на чијем подручју он треба да се врати на радно место.[21]

2. Ток поступка извршења ради враћања запосленог на рад

Поступак извршења ради враћања запосленог на рад покреће се предлогом запосленог као извршног повериоца. Предлог за извршење, као иницијална радња којом се покреће поступак извршења, мора да има садржину предвиђену законом.

Извршни поверилац, најпре, у предлогу за извршење означава извршни суд, суд који је стварно и месно надлежан да дозволи извршење у конкретној извршној ствари која је у искључивој надлежности суда. Након означења суда, у предлогу за извршење се означавају идентификациони подаци о извршном повериоцу и извршном дужнику, означава се извршна исправа која представља основ за одређивање извршења, означава се потраживање извршног повериоца као и средство и предмет извршења.[22] Извршни поверилац је дужан да наведе средство извршења из спектра средстава извршења предвиђених законом ради намирења неновчаног потраживања, као и предмет извршења на коме треба да се спроведе извршење.

Запослени као извршни поверилац који захтева враћање на рад принудним путем, у предлогу за извршење истиче и свој захтев за извршење. Иако у законским одредбама није изричито предвиђено да је захтев за извршење саставни део садржине предлога за извршење, извршни поверилац је дужан да истакне захтев за извршење као процесни захтев којим од суда захтева да му дефинитивно буде пружена правна заштита. Захтев за извршење представља правозаштитни захтев извршног повериоца којим он врши своје право на правну заштиту, који садржи тражење извршног повериоца којим он од суда захтева да се одреди и спроведе поступак извршења ради остваривања његовог неновчаног потраживања.[23]

---

20 Ранко Кеча, Марко С. Кнежевић, *Грађанско процесно право*, Приручник за полагање правосудног испита, тринаесто допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2017, 639 – 640.

21 Р. Кеча, М. С. Кнежевић, 639-640.

22 ЗИО, чл. 59 ст. 1. Предлог за извршење садржи и остале податке који су потребни за спровођење извршења.

23 Тако: Г. Станковић, В. Боранијашевић, 97.

Запослени, као извршни поверилац, предлог за извршење може подићи у законом предвиђеном року. Према закону, предлог за извршење запосленог не може да се поднесе кад истекне 60 дана од када је извршни поверилац стекао право да поднесе предлог.[24] То фактички значи да запослени има право да покрене поступак извршења ради враћања на рад у року од 60 дана од дана када је истекао рок у коме је послодавац био дужан да спроведе судску одлуку којом му је наложено да запосленог врати на рад. Чини се да се запослени, као извршни поверилац и лице које покреће поступак принудног извршења, може наћи у две ситуације. Најпре, постоји могућност да је суд донео одлуку којом налаже послодавцу да запосленог врати на рад или распореди на одговарајуће радно место у року који је одређен судском одлуком. Тада запослени може да покрене поступак извршења у року од 60 дана од дана истека рока који је судском одлуком био одређен као рок у коме је послодавац био дужан да поступи по налогу суда. Друга ситуација се односи на случај када одлуком суда није одређен рок у коме послодавац треба да поступи по налогу суда и тада протеком парицоног рока, пошто је одлука кондемнаторне природе, почиње да тече рок од 60 дана у коме запослени може да захтева принудно извршење.[25]

Пошто суд прими предлог извршног повериоца којим покреће поступак извршења ради враћања на рад и утврди да је стварно и месно надлежан за одлучивање о предлогу за извршење, он испитује формалну уредност предлога за извршење, као и да ли су испуњени услови за одлучивање. Када суд у поступку извршења ради враћања запосленог на рад утврди да је предлог уредан, потпун, благовремен и дозвољен као и да постоји извршна исправа која је снабдевена клаузулом извршности, суд одлучује о предлогу за извршење ради враћања запосленог на рад. Онда када утврди да је захтев за извршење основан, он доноси решење о извршењу.[26]

---

24 ЗИО, чл. 382. Рок за подизање предлога за извршење ради враћања запосленог на рад био је, историјски посматрано, одређиван у различитом трајању. Нпр. према Закону о извршном поступку из 2000. године (*Службени лист СРЈ*, бр. 28/2000, 73/2000, 71/01) рок је износио шест месеци (чл. 212), док је према Закону о извршном поступку из 2004. године (*Службени гласник РС*, број 125/2004) тај рок био одређен у трајању од 30 дана (чл. 228).

25 Детаљније: Г. Станковић, В. Боранијашевић, 97.

26 У случају да је предлог неблаговремен, непотпун или недозвољен, суд доноси решење о одбацивању предлога за извршење. Онда када је захтев неоснован, суд доноси решење о одбијању захтева за извршење. Законодавац у случају када је захтев за извршење неоснован говори о „одбијању предлога“, што је последица не разликовања предлога за извршење као поднеска којим се поступак покреће и захтева за извршење који уствари представља главни

3. Начин спровођења извршења

Начин спровођења извршења у поступку извршења ради враћања запосленог на рад је специфичан и посебан, адекватан радњи коју треба да предузме извршни дужник – послодавац. Законодавац прописује да се извршење ради враћања запосленог на рад или ради његовог распоређивања на одређене послове спроводи изрицањем новчане казне послодавцу и његовом одговорном лицу, према одредбама о изрицању новчане казне ради предузимања радње коју може предузети само извршни дужник.[27] Законодавац нас упућује на одредбе о поступку за извршење обавезе на чињење, нечињење или трпљење и то на део који се односи на извршење незаменљиве радње – радње коју може предузети само извршни дужник.

У поступку извршења ради враћања запосленог на рад, суд решењем о извршењу које доноси налаже послодавцу и његовом одговорном лицу да запосленог врати на рад или га распореди на одговарајуће радно место. У самом решењу се послодавцу одређује и „примерени рок" за извршење радње. Примерени рок је онај рок у коме ће послодавац и његово одговорно лице предузети правне и фактичке радње које су неопходне како би запослени био враћен на рад или распоређен на одговарајуће радно место.

Истим решењем о извршењу, зарад ефикасности поступка, послодавцу и његовом одговорном лицу, као извршном дужнику, се изриче новчана казна[28] у случају да радњу не предузму у року[29] и не поступе по налогу суда. Онда када послодавац не изврши радњу, односно не врати запосленог на рад или га не распореди на одговарајуће радно место, суд по службеној дужности доноси решење о извршењу новчане казне.

На овом месту треба приметити да у поступку извршења ради враћања запосленог на рад, приликом спровођења извршења долази до одступања од начела формалног легалитета које је једно од основних начела на којима се поступак извршења заснива. Значај овог начела је велики јер законодавац настоји да обезбеди правну извесност и правну

предмет судског одлучивања. Суд уствари одбија захтев за извршење као материјалноправно неоснован а не предлог за извршење као поднесак. Предлог за извршење се не може одбити већ само одбацити у раније описаним ситуацијама.

27 ЗИО, чл. 383 ст. 1.

28 Према одредби из чл. 131. ст. 4. ЗИО, физичком лицу, физичком лицу које обавља делатност, предузетнику и одговорном лицу у правном лицу или у државном органу, изриче се новчана казна од 10.000 до 200.000 динара, а правном лицу или државном органу од 100.000 до 2.000.000 динара.

29 ЗИО, чл. 363 ст. 1.

сигурност у погледу исправа које представљају основ за извршење.[30] У том смислу, суд је везан за садржину извршне или веродостојне исправе на основу које спроводи извршење и дужан је да донесе решење о извршењу када су испуњени услови за одређивање извршења на основу тих исправа јер су њима одређене странке у поступку извршења и потраживање које треба намирити принудним путем.

Управо у поступку извршења ради враћања запосленог на рад одступа се од начела формалног легалитета и садржине извршне исправе која је основ за одређивање извршења. Тачније, парнични поступак у коме је настала извршна исправа, вођен је само према послодавцу. У осуђујућој пресуди парничног суда налаже се послодавцу да запосленог врати на рад или распореди на одговарајуће радно место. Онда када послодавац то не учини и настане потреба за принудним извршењем, извршни суд на основу пресуде као извршне исправе доноси решење о извршењу против извршног дужника кога чине и послодавац и његово одговорно лице. Иако одговорно лице није било странка у парничном поступку и није наведено у извршној исправи, решењем о извршењу које доноси извршни суд налаже се послодавцу и његовом одговорном лицу да у примереном року врате запосленог на рад или га распореде на одговарајуће радно место. Исто тако, извршење се спроводи изрицањем новчане казне и послодавцу и његовом одговорном лицу. Ово, законом предвиђено одступање од начела формалног легалитета је сасвим оправдано. Да би запослени био враћен на рад или распоређен на одговарајуће радно место, неопходно је да управо одговорно лице послодавца донесе одговарајуће одлуке о враћању запосленог на рад или његовом распоређивању на одређене послове.[31] Из тог разлога, неопходно је да мера принуде буде уперена и против одговорног лица послодавца како би потребне одлуке и донео.

Могућа је ситуација у којој послодавац и његово одговорно лице у примереном року који им је остављен решењем о извршењу не врате запосленог на рад нити га распореде на одговарајуће радно место. Пошто се ради о радњи коју може да изврши само извршни дужник, односно послодавац и његово одговорно лице, а на други начин није могуће спровести извршење, поступак новчаног кажњавања се наставља.

Поступак кажњавања извршног дужника се наставља све док извршни дужник не испуни своју дужност, али под другачијим условима. Тач-

30 Тако: Г. Станковић, В. Боранијашевић, 21.

31 Г. Станковић, В. Боранијашевић, 288.

није, ако извршни дужник не изврши радњу у року, извршни поверилац подиже нови предлог а суд доноси ново решење о извршењу којим извршном дужнику одређује нови примерени рок за извршење радње – враћање запосленог на рад или распоређивање на одговарајуће радно место. Истим, новим, решењем о извршењу суд изриче извршном дужнику и нову новчану казну, у вишем износу од претходне, у случају да дуговану радњу не предузме у новом примереном року одређеном новим решењем о извршењу. У случају да послодавац и одговорно лице послодавца и у накнадно одређеном року не предузму радњу враћања запосленог на рад или његовог распоређивања на одређене послове, суд поново по службеној дужности доноси решење о извршењу новчане казне.[32]

Новчано кажњавање послодавца и одговорног лица послодавца се понавља све док запослени не буде враћен на посао или распоређен на одговарајуће радно место. Сматра се да је битан циљни и системски моменат – сламање воље лица чија је воља једина у стању да доведе до испуњења наложене чинидбе.[33] Према закону, изрицање новчане казне престаје када суд утврди да је запослени почео да ради на одговарајућим пословима или да му је то омогућено иако је одбио да ради, односно да је распоређен на послове одређене у извршној исправи.[34] Пошто послодавац као извршни дужник приложи суду несумњиве доказе да је запосленог вратио на рад и на основу тога суд утврди да је запослени почео да ради, новчано кажњавање послодавца се окончава. С друге стране, суд ће са изрицањем новчаних казни престати и у случају да је на захтев послодавца утврдио да је запосленом омогућио да ради на одговарајућим пословима али да је запослени одбио да ради, односно да је послодавац запосленог распоредио на одговарајуће послове.

4. Накнада изгубљене зараде и доношење решења које има дејство решења о извршењу

Једно од нових законских решења које је донео ЗИО је свакако и могућност доношења решења које има дејство решења о извршењу, у току већ покренутог поступка извршења. Према дикцији законодавца, онда када је законом одређено, у току стадијума спровођења извршења,

32 ЗИО, чл. 363 ст. 2.

33 Р. Кеча, М. С. Кнежевић, 640.

34 ЗИО, чл. 383 ст. 2.

може бити донето решење које има дејство решења о извршењу.[35] У зависности од тога ко спроводи извршење, решење које има дејство решења о извршењу може донети суд или јавни извршитељ. С обзиром на чињеницу да се ради о новом институту извршног процесног права који има специфичну правну природу, укратко ће бити речи о самом решењу које има дејство решења о извршењу и правилима поступка у коме се доноси.

а) Решење које има дејство решења о извршењу

Решење које има дејство решења о извршењу се доноси на предлог извршног повериоца, и он је дужан да у предлогу захтева да суд, односно јавни извршитељ решењем наложи извршном дужнику да у прописаном року намири потраживање извршног повериоца и одреди средство и предмет извршења ако потраживање не буде намирено у року.[36] Суштински, извршни поверилац има овлашћење да захтева доношење решења које има дејство решења о извршењу и од његове воље и зависи да ли ће покренути посебан, адхезиони поступак за доношење овог решења. Извршни поверилац у предлогу кумулира два захтева за одлучивање који имају различиту правну природу, садржину и циљеве.[37] Први захтев, постављен као основни, има кондемнаторну правну природу јер извршни поверилац од суда, односно јавног извршитеља захтева да извршном дужнику наложи испуњење одређене чинидбе, у случајевима када је доношење овог решења предвиђено законом. Усвајањем овог захтева и доношењем решења, уствари, креира се извршна исправа на основу које се може спровести принудно извршење у случају да извршни дужник не поступи по налогу суда. Из тог разлога, другим захтевом, који је постављен као евентуални захтев, извршни поверилац захтева од суда, односно јавног извршитеља да, уколико усвоји његов захтев за осуду на чинидбу, а извршни дужник у законом прописаном року не испуни дуговану чинидбу, одреди и спроведе извршење ради намирења потраживања које је настало у посебном поступку за доношење решења које има дејство решења о извршењу. Дакле, извршни поверилац захтева принудно извршење решења које је настало у поступку извршења и које пред-

35 ЗИО, чл. 61 ст. 1. Решење које има дејство решења о извршењу може бити донето у поступку извршења на заради и другим сталним новчаним примањима, у поступку извршења ради предаје индивидуално одређених покретних ствари, у поступку извршења ради испоруке заменљивих ствари и у поступку извршења ради враћања запосленог на рад. Видети детаљно: Г. Станковић, В. Боранијашевић, 116 - 118.

36 ЗИО, чл. 61 ст. 2.

37 Тако: Г. Станковић, В. Боранијашевић, 103.

ставља нову извршну исправу,[38] и у свом евентуалном захтеву означава средство и предмет извршења.

Специфична садржина предлога за доношење решења које има дејство решења о извршењу резултира и специфичном правном природом и садржином решења које се доноси. Диспозитив решења које има дејство решења о извршењу има два става. Суд, односно јавни извршитељ може да одлучи да усвоји основни захтев кондемнаторне природе који је извршни поверилац истакао у предлогу за доношење решења које има дејство решења о извршењу. Тада се доноси решење којим се извршном дужнику налаже да у року од осам дана од дана пријема решења намири потраживање извршног повериоца. Ова одлука осуђујуће природе, која уствари представља замену за осуђујућу пресуду, садржана је у првом делу диспозитива решења. У другом делу диспозитива се одређује извршење на основу извршне исправе која је настала у овом адхезионом поступку. Суд, односно јавни извршитељ у том делу диспозитива одређује и средство и предмет извршења којим ће бити спроведено извршење у случају да извршни дужник не намири потраживање извршног повериоца у законом предвиђеном року.

б) Доношење решења које има дејство решења о извршењу у поступку извршења ради враћања запосленог на рад

Поступак извршења ради враћања запосленог на рад је један од поступака у коме може бити донето решење које има дејство решења о извршењу. Према закону, суд може на предлог извршног повериоца који је захтевао враћање на рад, донети решење које има дејство решења о извршењу којим се послодавац обавезује да извршном повериоцу исплати месечне износе зараде која је доспела од правноснажности пресуде до враћања извршног повериоца на рад.[39] У овом поступку извршења решење које има дејство решења о извршењу може донети само суд јер је поступак извршења ради враћања запосленог на рад у искључивој надлежности суда.

38 Г. Станковић, В. Боранијашевић, 103.

39 ЗИО, чл. 384 ст. 1. Треба напоменути да запослени има право да захтев за накнаду изгубљене зараде кумулира са захтевом за извршење ради враћања на рад у предлогу за извршење као иницијалној радњи и тада суд одлучује о два захтева – једном за извршење неновчане чинидбе (враћање на рад) и другом за извршење новчане чинидбе (накнада изгубљене зараде).

У току спровођења извршења ради враћања запосленог на рад, извршни поверилац посебним предлогом захтева од суда да донесе решење које има дејство решења о извршењу и у предлогу кумулира два захтева. Првим захтевом извршни поверилац захтева од извршног суда да наложи извршном дужнику да му на име изгубљене зараде исплати утврђене месечне износе изгубљене зараде доспеле од правноснажности пресуде до тренутка поновног враћања на рад. Другим захтевом извршни поверилац захтева од извршног суда да одреди извршење у случају да послодавац не намири потраживање о коме је одлучивано и које се односи на износе утврђене изгубљене зараде.

Извршни суд доноси решење које има дејство решења о извршењу у случају да усваја захтев извршног повериоца истакнут у посебном предлогу. Тада извршни суд налаже послодавцу који је дужан да запосленог врати на рад или распореди на одговарајуће радно место, да намири потраживање извршног повериоца по основу накнаде изгубљене зараде, и то у року од осам дана од дана пријема решења. Истим решењем одређују се и средство и предмет извршења у случају да послодавац у року не намири потраживање по основу изгубљене зараде извршног повериоца.

Решење које има дејство решења о извршењу садржи и означење висине накнаде изгубљене зараде. Тачније, решењем се утврђује и висина накнаде. Према закону, накнада изгубљене зараде се утврђује у износу који би извршни поверилац примио да је био на раду, са порезима и доприносима који се исплаћују на зараде.[40] У овој ситуацији када извршни суд одређује висину накнаде која припада извршном повериоцу, он уствари одлучује о субјективном праву извршног повериоца.[41]

Одлучујући о накнади изгубљене зараде, суд може да захтев извршног повериоца за накнаду изгубљене зараде одбије или делимично усвоји. У случају да одбија захтев запосленог за накнаду изгубљене зараде, запослени ће своје право на накнаду изгубљене зараде остваривати у парничном поступку.

У случају да суд делимично усвоји захтев за накнаду изгубљене зараде, ситуација је специфична. Према закону, извршни поверилац ће тада право на остатак зараде остваривати у поступку пред парничним судом.[42] Тада извршни поверилац може и даље да остварује своје право

40 ЗИО, чл. 384 ст. 2.

41 Тако: Г. Станковић, В. Боранијашевић, 289.

42 ЗИО, чл. 385.

на накаду зараде у парничном поступку јер суд није у потпуности усвојио његов захтев за накнаду изгубљене зараде у поступку извршења. Може се закључити да у овом случају решење о извршењу које је донео извршни суд у поступку извршења не производи дејство материјалне правноснажности. Иако је суд уствари делимично одбио захтев за накнаду изгубљене зараде и да се тада ради о пресуђеној ствари, то неће представљати повреду правила ne bis in idem у парничном поступку.[43]

И послодавац има право да реагује у одређеним ситуацијама у вези са решењем о накнади изгубљене зараде. Након доношења решења о одређивању накнаде изгубљене зараде могуће је да дође до промене околности на основу којих је решење донесено.[44] Тада послодавац као извршни дужник има право да предложи суду да стави ван снаге решење о одређивању накнаде изгубљене зараде.

III Закључна разматрања

Повреде права на рад и права у вези са радом врло су честе у фактичким животним односима. Када је право на рад запосленог повређено актима послодавца, запослени може и у судском поступку да захтева његову заштиту. Онда када је резултат парничног поступка пресуда којом се послодавцу налаже враћање запосленог на рад, он је дужан да га врати на рад или распореди на одговарајуће послове. Међутим, како добровољно испуњење налога из пресуде неретко изостане, запосленом не преостаје друга могућност него да покрене поступак извршења ради враћања на рад.

Поступак извршења ради враћања запосленог на рад је посебан поступак извршења који запослени покреће својим предлогом, као иницијалном радњом, истичући захтев за извршење којим од суда захтева да донесе решење о извршењу и наложи послодавцу његово враћање на рад. Извршни суд, у чијој је искључивој надлежности одређивање и спровођење извршења у овом поступку, доноси решење о извршењу, налаже послодавцу враћање запосленог на рад и истовремено изриче новчану казну послодавцу и одговорном лицу послодавца у случају да не поступе у складу са решењем о извршењу.

Поступак извршења ради враћања запосленог на рад одликује низ специфичности – у искључивој је надлежности суда, иако су у наш прав-

43 Тако: Г. Станковић, В. Боранијашевић, 289.

44 Нпр. у случају да је обрачун вршен на основу погрешних података за обрачун, итд.

ни систем уведени јавни извршитељи који спроводе извршење у великом броју извршних правних ствари; долази до одступања од начела формалног легалитета јер се поред послодавца, извршење спроводи и према одговорном лицу послодавца које није било странка у парничном поступку; начин спровођења извршења је прилагођен суштини поступка и извршење се спроводи новчаним кажњавањем послодавца и одговорног лица послодавца јер враћање запосленог на рад или распоређивање на одређене послове зависи искључиво од њихове воље. Нови ЗИО отишао је и корак даље, прописујући могућност доношења решења које има дејство решења о извршењу, којим се у току спровођења извршења ради враћања запосленог на рад, у посебном адхезионом поступку, одлучује о накнади изгубљене зараде запосленог и ствара нова извршна исправа на основу које се може спровести принудно извршење у случају да послодавац као извршни дужник не намири потраживање извршног повериоца на основу изгубљене зараде у законом предвиђеном року.

Vladimir **BORANIJAŠEVIĆ, PhD**
Professor at the Faculty of Law of the University of Priština with Temporary Headquarters in Kosovska Mitrovica

Slobodanka **KOVAČEVIĆ - PERIĆ, PhD**
Associate Professor at the Faculty of Law of the University of Priština with Temporary Headquarters in Kosovska Mitrovica

THE ENFORCEMENT PROCEDURE FOR THE SAKE OF RETURNING AN EMPLOYEE TO WORK

Summary

Returning an employee to work represents one of the legally regulated enforcement instruments for the sake of a forced realization of non-monetary claims of the executive creditor. In a situation when an employee possesses an enforcement document in accordance with which the employer is obliged to return them to work or allocate them on an appropriate working position, and the employer has not acted according to the court decision, there is a need for a forced execution. In this case the employee, as an executive creditor, initiates an enforcement procedure for the sake of returning to work. In the paper the authors analyze the specificities of this special enforcement procedure which is in the exclusive authority of the executive court which orders and implements a forced execution. Special attention is devoted to the specific contents of the decision on enforcement that the court brings, and the way of implementing the enforcement that consists of financial punishment of the employer and responsible person of the employer until they act according to the court order contained in the decision on enforcement – until they return the employee to work or allocate them on an appropriate position. The authors also analyze the conditions under which the court in the course of the implementation of the enforcement can bring a decision which has the effect of the decision on enforcement, which orders the employer to settle the claims of the executive creditor based on the compensation of the missed earnings and which defines the instrument and subject of enforcement in case the employer has not done it in the defined deadline.

Keywords: *the right to work, returning to work, the executive court, the enforcement action, compensation of the missed earnings.*